

WIJ VROEGEN

aan Dr. Maria Montessori: Wat zijn voor de toekomst uw plannen ten aanzien van het Montessori-onderwijs in ons land? (Vertaling van dit handschrift, zie pag. 36).

ANTWOORD: (réponse) L'Olanda è il paese
che fu scelto istintivamente come un
centro di pace per il mondo. E anche
oggi, mentre tutto attorno minaccia
il cataclisma, l'Olanda sembra
destinata ad essere un'Isola che
può galleggiare sulle rivoluzioni
e portare avanti la civiltà.
Io sono venuta qui a mettere in
salvo la mia opera sul Bambino
e sull'adolescente: a portare il mio
contributo alla "formazione del
l'uomo". Vorrei dare la prova che il
Bambino nasconde grandissime spiri-
tuali ed energie portatrici, che possono
ancora salvare l'umanità.
Maria Montessori

HERSTGULD

WOORDEN JO % STAD.

MUZIEK J. NAUTA.

Vrij levendig
mf

Weer waait de wil-de wind door 'twoud, En doet de

dor-re, brui-ne bla-ren, Ge du-rig went-lend he-nen va-ren. In

war-re-ling van glan-zend goud! Hoe schoon is al-les nu en

blij: Op't veld de won-dre wit-te wa-den, En gou-den vach-ten op de

p (l.h.) *langzamer.* (r.h.) *f*

pa - den, Die kner - pen als ge - we - - ven zij. 't is

8va. (r.h.) *p* (l.h.) *

a. tempo

al - les goud nu, wijd en zijd: Het licht, het pad, het

p * *p* * *p* *

p * *p* * *p* *

p *rustig.* *p* *

val - - lend lo - - - ver! En niets ver - breekt die

mf *f*

gou - den to - ver, 't is al - les en - kel heer - - lijk heid! 't is

p * *p* *

verbreeden. *f* 8va.

al - les en - kel heer - - - - - lijk - heid!

p * *p* * *p* *

*DOOREMILEBUYSSE

Het leven is groot. Op de weg van geboorte naar dood ligt de oneindigheid, die voor de waarlijk levende, strevende mens immer groots en aantrekkelijk blijft.

Midden in de ruste van geloof of innige voldoening waast de bontheid der romantische verve, die een wondere gloed legt in het ongekende, het aanlokkelijke.

Op de weg der ziel liggen — als vreemde stenen van edele glans — de fantasieën, de dromen.

Wie uwer kent ze niet?

Wie kan ze uiten?

— — — — —
De schooljongen, die veel gelezen heeft, vertelt zijn makkers een verhaal. Ieder weet dat het droom en verdichtsel is. Maar niemand breekt de woorden af. Zie: het piratenschip zwalkt rond op de zwarte zeeën van de nacht. Het voert geen lichten. En in de morgen toont het zwarte zeilen met witte doodskoppen.... Zij vangen de strakke, gestage wind, en het schip wordt voortgestuwd naar vreemde en verre kusten.

De schooljongen wordt ouder, en de stroom

van teugelloze fantasie wordt teruggedrongen in de regelmaat van de dagelijkse arbeid.

Maar het avontuur blijft.

Op alle zeeën liggen de ongeziene, wondere wegen, die voeren naar roem en eer en rijkdom. En de wegen naar ondergang en verderf.

De zee is rijk, de zee is wijd. Het jonge hart lokt en trekt naar de zilte frisheid en naar de roepende brand van ongekende havens, waar bonte lanteemen schijnen aan de vensters der kroegen en taveernen. In ons allen schuilt — zegt van Schendel — een stukje van een avonturier....

En de schrijver, begaafd, gepantserd met het schild van zijn opmerkingsgave, gewapend met het zwaard der trefzekerheid, schildert de kleurige dromen en fantasieën. Hij beeldt onze dromen uit, hij verwezenlijkt onze wensen. De zee lokt! Onze droomschepen lichten de ankers en de wind der gedachten voert ze mee, blaast ze voort, tot aan de einder het laatste brokske zeil verdwijnt — en alles opnieuw terugdoezelt tot de droom. De nacht en de dag, zij zijn de matrozen van ons dromenschip.

Wie durft in zijn masten de zeilen te hijsen? Arthur van Schendel schreef zijn „Avonturiers“¹⁾

Lode Verhees, de Vlaming, schreef „De Heldentocht van de Alexis, Antwerpsche Bark,“²⁾

Het loont de moeite beide boeken te beschouwen, en te vergelijken. Zij zijn zo verschillend, maar beide zijn zij ontstaan uit de roep der ziel naar avontuur.

Van Schendel's „Avonturiers“ bevat schetsen, waarin, historisch verantwoord, avonturiers en vreemde landen, en bonte, vaak schrijnende belevenissen worden te boek gesteld. Hij schrijft over Hendrik de Zeevaarder, over Drake en Columbus. Maar ook over de Boekaniërs, de Folklore van de Zee en de Tocht naar de Amazone. Zijn blanke verhaling — geen woord te veel, geen woord te weinig — heeft de zakelijk-nuchtere klank van het klare proza, dat geen tierlantijnen en zinnen met honderd komma's behoeft om schoon te zijn. Hij is de koene Hollander, kort van woorden zoals zijn voorvaderen waren, die hun daden zetten in de ijdele plaats der woorden. Hij is koud! Neen, dat is hij níét. Alleen voor den uitpluizer, die enkel en alleen de historische waarde van de bundel beproeft. Want Van Schendel is levend en bont in zijn voortreffelijk proza, voor den avonturier in de geest, die de rijkheid der schakering van licht en donker en teder-getinte kleuren in zich opneemt, naast het historisch materiaal. In de eenvoud van machtig literair werk legt hij een wemeling van spattend leven en vonkend avontuur; hij ontdekt — als gij — een nieuwe wereld, gelijk Columbus. . . .

Wat is het, dat mij in Van Schendel zo trekt? Hoe heb ik deze korte brokken proza zodanig schoon kunnen vinden, dat ik ze niet meer vergeet? Heb ik dan een hart dat naar de zee trekt; ben ik de vlootvoogd op het schip mijner roemrijke avonturen?

Nee, maar ik ben gelukkig de diepte van Van Schendel's werk uit de eenvoud gevonden te hebben. De diepte, die gedragen wordt door de karakteristieke combinatie van vernuftig schrijverstalent en volle, bloeiende romantiek, die niets ziekelijks of vals heeft. Uit de studie van kronieken en

kaarten, uit de geduldige lering van historie en volkenkunde groeit het relaas der „Avonturiers“. Maar de meesterlijke hanteling van woord en beeld brengt kleur en klank met zich mede, en de zang van zee, wind en zeemannslieiden, die aan alle kusten eender lijken, maar die overal toch verschillend zijn.

Holland leeft in dit boek. In de vijftientig korte schetsen bloeit de ganse geest van durf en moed, zoals die aanwezig was in onze zeevaarders, toen de landen nog ontdekt moesten worden en de piratenschepen van vijand en mededinger moesten worden vernietigd.

In den mens Van Schendel leeft de herinnering aan onze Gouden Eeuw krachtig voort. En in den kunstenaar Van Schendel bloeit de vuurrode roos der creatieve vervulling, die slechts gedijt op de bodem van eerlijke romantiek. Echt als de roke van versgeteerde bodems en zonbesprenkelde schuimkoppen van de branding op de kusten.

— — — — —
Maar hoe anders is Lode Verhees!

Hij heeft van de historie niet zijn studie gemaakt. Hij geeft pure fantasie. Hij heeft niet geleerd de pennestok meesterlijk te hantieren. Zó was hij — want hij stierf omtrent een jaar geleden: kind van de Antwerpse havenkant, dat tot zijn negende jaar ter schoolging, om daarna opgeleid te worden in het smidsvak.

Hij maakte sloten, hij smeedde op zijn aambeeld, dat de gensters spatten. Hij liet de hamer rinken en de blaasbalg ronken.

Een gewone Antwerpse smid! . . .

Maar een verteller, een gevoelig, gezonddenkend verteller, die toom- en breidelloos zijn fantasie liet reizen.

Hij had slechts de haven gezien — het was hem genoeg.

Hij had maar de vreemde matrozen gezien — het was hem genoeg.

Hij was gans zijn leven een aandachtig beschouwer van al dat bont-vreemde schoon van de havenkant. Het was hem ruim genoeg.

. En toen hij zeventig jaar geworden was, verscheen zijn eerste boek.

Op de leeftijd dat anderen uitgeschreven zijn, uitgebrand als een wankel lichtje, dat

41 ¹⁾ Uitg. L. J. C. Bouchen, Den Haag.
²⁾ Uitg. „De Sikkel“, Antwerpen.

alleen nog maar niet gans sterven wil, begon Lode Verhees!

En, gelijk het een goeden smid past, smeedde hij zijn woorden en zinnen, zijn vele, vele bladzijden aaneen tot een onverbreekbaar geheel.. zonder komma's, vraagtekens en verbindingsstreepjes.... In een hecht stuk smeedwerk — moet Lode Verhees gedacht hebben — zijn onderbrekingen uit den boze!

Maar het geschreven boek van den smid, bijna kinderlijk in al zijn goede eenvoud, moest worden gecorrigeerd, verdeeld in hoofdstukken, zodanig, dat het hem teleurstelde. Eerst toen de uitgever hem een exemplaar ter hand kon stellen, gebonden in haaienvel, keerde de ruste in zijn hart weerom. Hij had daarnaar verlangd. Want de reisbeschrijving, het „journaal“, dat aan boord van de „Alexis“ werd bijgehouden, werd immers óók in haaienleer gebonden. Op twee manieren kunt ge nu te werk gaan. Of ge kunt zeggen dat Lode Verhees een kinderlijke, bijna kindse fantasie had en meer niet. Of het kan zijn, dat hij een onbedorven ziel was, tevreden, tevréden (en weet gij wat dit zeggen wil?) met het werk van zijn fantasie, gekoppeld aan herinnering en gezond denken. Zich uitend voor het volk waaruit hij geboren werd: een volksvriend.....

Ik zeg het laatste.

En ge zult het met mij eens zijn, wanneer ge de „Heldentocht van de Alexis“ gelezen hebt, vroeg of laat.

Een schip, het is de bark „Alexis“, vaart uit Antwerpen weg! En de avonturen nemen een aanvang. Dag voor dag welhaast beschrijft de smid — die nooit of nimmer de zeeën bevoer! — het leven op deze wonderlijke bark, die hij slechts eenmaal als kind in de Antwerpse haven had gezien, en waaraan de herinnering terugkeerde, toen hij op een tentoonstelling een miniatuur-modelletje van haar zag, vijfen-zestig jaar later.

„Het was — zegt Verhees — als kwam er een zoete smaak in mijn mond.“ Hoe gaarne had ik dit ganse artikel weggelaten en er u een hoofdstuk uit dit eenvoudig verhaal voor in de plaats gegeven. Ik sta machteloos tegenover dit eenvoudige vertelsel, dat een blijheid en een zuivere natuurlijkheid bevat. Slechts een talent als Verhees bezat was in staat aan het volk te vertellen over

dat schip, dat alle zeeën bevoer.

Een jaar na het verschijnen van zijn roman stierf hij. Hij heeft ons, naast dit boek, nog een tweetal andere, kleinere werken nagelaten. God had hem niet veel tijd meer gelaten om te schrijven.

Maar het heeft ook niet meer mogen zijn. Het was voldoende.

Want hij heeft de literatuur voor ons Nederlandse volk, verbonden aan zijn vriend-en-vijand, de zee, verrijkt met èchte volkskunst. En hoe weinig volkse uitingen van kunst, gaande in al zijn sierlijke eenvoud tot de grenzen van mystiek en eeuwigheid, kennen wij nog?

Een volksverteller was Lode Verhees. Hij kwam uit de povere soberheid van de Antwerpse haven voort, en hij leefde er middenin. Hij vertelde zijn volk, aan de vrouwen, de mannen en de kinderen, de schone dingen van het gedroomde avontuur, dat veel meer gebaseerd was op de zoetheid der romantiek dan op de historische studie of de historische herinnering.

Ik weet ook de fouten van zijn boek. Ik weet dat er aan de compositie veel ontbreekt, wat men Van Schendel nooit zal kunnen verwijten. Maar de kleur en de klank van havens en zeeën, en de rondheid van den Antwerpsen kapitein en zijn scheepsgezellen, die de oceanen bevoeren, godvruchtig en godvrezend, staan als een machtige schildering van fijnzinnig koloriet in dit boek voor ons opgetekend.

Wat in Van Schendel doet verbazen en bewonderen is dit: hoe kan een kunstenaar zich losmaken van de fantasie en toch een schittering van sfeer en zang leggen in het relaas der avonturiers.

Bij Lode Verhees kunnen wij vragen: hoe kan een smid zo treffend en zuiver een fantastisch avontuur weergeven zonder de schrijvers techniek en zonder de hulpmiddelen van studieboeken en kaarten.

— — — — —
Het is het léven zèlf, de verte van droom en gedachten, dat Lode Verhees tot een groot verteller maakte.

De verten van de wijde zee lokken, want oneindig is zij, wier spiegelende weelde de schoonste herinneringen bevat. Wier kalmte en woestheid het jonge hart verlokken tot de avontuurlijke strijd. Tot de weemoed en de vreugde der fantasie.

WINTERAVOND, GEZELLIGHEID

H.

Ergens in het museum voor antieke begrippen, in de zaal van de mooie herinneringen, rust eerbiedwaardig en grijs, de winteravondgezelligheid. Nu de herfst in een kleed van geel en goud, dat schemert onder een sluier van mist en grijze motregen, zijn in-trede heeft gedaan en de winter met zijn pimpelpaarse neus voor de deur staat en maant om toegelaten te worden, nu zijn wij geneigd te denken, dat die winteravondgezelligheid nog leeft en wij stellen ons zelfs voor dat we 't deze winter weer goed met haar zullen hebben. Maar laten wij elkaar daaromtrent nu maar elke illusie ontnemen.

Zie, daar is uw kamer. Daar torst uw tafel zijn gezellige rommel onder het gouden licht van uw schemerlamp. Daar gloeit in 't halfduister het vurige oog van uw kachel. Daar staat uw rijtje geliefkoosde boeken. Daar liggen op een stapel de gezellige tijdschriften, die gij nog doornemen moet. Daar hangt aan de wand uw pijpenrek. De zware gordijnen voor de ramen sluiten uw kamer veilig af. Daar staat het lage stoeltje van uw vrouw bij de tafel met de knusse theemuts en de kleurige kopjes. Daar staat haar handwerkmand met de naalden onder het deksel uit.

Welnu, de winteravondgezelligheid zou daar wel plaats willen nemen, wanneer wij haar niet alang in dat museum hadden bijgezet. Wij zouden het goed met haar kunnen hebben als wij maar niet zó nodig aan allerlei belangen moesten doen, aan de politiek en aan de verbetering van ons maatschappelijk lot en aan de bescherming van het lot der dieren en aan de verbetering van het geitenras en aan de totstandkoming van ons wijkgebouw en aan de voorbereiding van onze speldjesdagen en aan de verzameling der goederen voor ons

brokkenhuis en aan de huldiging van den autoriteit, wiens jubileum niet ongemerkt mag voorbijgaan en aan onze zendingsfilmavonden en liefdadigheidstoneelvoorstellingen en aan het aanhoren van redevoeringen en aan het jeugdwerk en aan de bestrijding van de woeker en aan protestvergaderingen en aan muziekuitvoeringen en aan onze strijd tegen dit en tegen dat. Maar, eilacie, wij moeten daar zo heel nodig aan doen. Wijs mij het huis aan waar de vader gepantoffeld bij de kachel achter zijn krant zit, terwijl de rooksluizen van zijn pijp naar de zolder stijgen, waar de moeder kousen stopt, waar de kinderen domineren of ganzenborden of lezen en elkaar een enkele maal treiteren. Wijs mij een huis aan waar het orgel speelt en vader zijn zware stem aan de schrille van zijn jongste dochter paart in het gemeenschappelijk gezang, waar de koffie pruttelt op het lichtje en waar vader en moeder 's avonds met de oudste kinderen gelijk naar bed toe gaan. Goeie mensen, schei uit alsjeblieft of wij zouden het er van op onze zenuwen krijgen. Stel je vóór. Haal de trekschuit er ook nog bij en de petroleumlamp en de bedstee en de pomp. We moeten er zó erg van geeuwen.

Ja, we moeten er verschrikkelijk erg van geeuwen. En we moeten zó nodig naar allerlei zalen en zaaltjes toe en tranerige en zere ogen krijgen van de te snijden rook en over onze plicht en roeping horen, en van onze strijd voor dit of voor dat.

Plicht, roeping en strijd: kijk deze woorden maar eens goed aan met de opzettelijke bedoeling om te weten wat ze eigenlijk betekenen en misschien zult ge daar dan achter komen, want dat ze de een of andere betekenis moeten hebben dat is zeker. Ja, we moe-

ten zó nodig naar den een of anderen spreker toe. Goeie mensen, wat wordt er onbegrijpelijk veel gesproken in één stad in één winter. Wat wordt er ontelbare malen een rede gehouden over, een toespraak over, een referaat over, een causerie over, en wat zijn er ontzaglijk veel lantaarnplaatjes in de wereld. En wat hebben wij een plichten en een roepingen en een strijden. En wat is er veel applaus en bijval en instemming en hilariteit en toejuicing. En wat een interrupties. Wat zijn er veel openbare avonden, feest-avonden, intieme avonden, propaganda-avonden, opwekkingsavonden, toneelavonden, filmavonden en debatavonden. En wat zijn er een voordrachten, declamaties, zang-medewerkingen, tableaux, toneelstukjes, attracties en strijkorkesten. En wat zijn er een pauze's, tombola's zonder nieten, verlotingen, vaandel- en bloemen-aanbiedingen, benevens huldeblijken.

Zo staat dan de winter voor de deur en onze kamer staat klaar, maar de winteravondgezelligheid is bijgezet in het museum van antieke begrippen in de zaal der schone herinneringen. We moeten zó nodig overal aan doen, als we onze plicht, onze roeping en onze taak verstaan. En we moeten, om het evenwicht te bewaren, naar zóveel feestelijke bijeenkomsten. En we worden door dit alles zó gesticht, opgebouwd, ontwikkeld, angevuurd, ontspannen, bezielde, opgewekt en ingelicht, dat de winteravond-gezelligheid haar verblijf in het museum rustig kan bestendigen. We hebben toch werkelijk geen tijd voor haar en we moeten eigenlijk alleen maar heel erg van haar geeuwen. We hebben immers onze taak, plicht, roeping en strijd. (Kijk deze woorden nog eens goed aan, want ze moeten heus de een of andere betekenis hebben).

